

Woudaap (*Ixobrychus minutus*) (A022)

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (sinds 1985). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De woudaap is een van onze kleinste reigertjes, nauwelijks groter dan een duif. De vogel leeft afgezonderd ('solitair'), in dichte moerasvegetaties en voedt zich met kleine waterdieren. De Nederlandse broedvogels overwinteren in Afrika.

Relatief belang binnen Europa: De woudaap is wijdverspreid binnen het Palearctisch gebied, tropisch Afrika en Australië. Het broedverspreidingsgebied in Europa is verbrokkeld, het heeft zwaartepunten in Midden- en vooral Zuid-Europa. De Europese populatie van de woudaap (9.400-15.000 paren in landen van de Europese Unie) is sterk afgenomen gedurende 1970-1990. Over de periode 1990-2000 is de populatie stabiel gebleven. De staat van instandhouding van de populatie in de Europese Unie is aangemerkt als ongunstig omdat de populatie nog niet hersteld is van de afname in het verleden. De Nederlandse populatie maakt nog geen 1% uit van die van de EU.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het verspreidingsgebied is zeer verbrokkeld. Alleen in het Vechtplassengebied, in het oostelijke rivierengebied (Gelderse Poort) en in vennen in het zuidoosten van Noord-Brabant komen nog min of meer jaarlijkse vestigingen voor. Het voorkomen buiten deze gebieden is mogelijk licht onderschat, maar hoe dan ook, het wisselt daar sterk.

Verspreidingskaart woudaap

Huidig voorkomen en Natura 2000

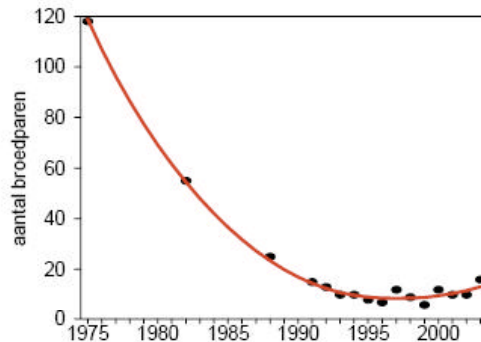
In de periode 1999-2003 werden gemiddeld 11 paren geteld, waarvan 70% in onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden.

Gebied	Gemiddelde 99-03
(095) Oostelijke Vechtplassen	3
(067) Gelderse Poort	1
(078) Oostvaardersplassen	1
(137) Strabrechtse Heide & Beuven	1
(090) Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	0
(103) Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	0

Aantallen broedparen woudaap in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Rond 1960 hebben vermoedelijk 200-260 paren van de woudaap in Nederland gebroed. Dit aantal was rond 1975 al gehalveerd en is vanaf ca. 1990 blijven steken op enkele tientallen. Jaarlijks worden rond 10 territoria van de soort gemeld. De schattingen lopen sterk uiteen, maar meer dan 10-30 territoria zijn vooralsnog niet aannemelijk. De afname ten opzichte van 1960 bedraagt dus meer dan 90%.

Aantalsontwikkeling broedparen woudaap

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van de woudaap laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke afname zien. Over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een schommeling, waarbij een trendclassificatie onzeker is.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig.

Het verspreidingsgebied (bepaald via het aantal bezette atlasblokken) is sinds midden jaren 1970 gekrompen met 80%. In totaal is de woudaap in 20 atlasblokken aanwezig, verdwenen uit 74 atlasblokken en verschenen in 7.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig.

Het is bekend dat de woudaap vanaf ca. 1950 sterk is achteruitgegaan in ons land. Na een halvering van de stand waren er rond 1975 slechts 100 territoria over. De Nederlandse broedpopulatie, welke gemiddeld in de periode 1979-1983 nog 55 paren telde, bedroeg in 1999-2003 gemiddeld 11 paren. Dat aantal is veel lager dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: zeer ongunstig.

Het Nederlandse leefgebied van de woudaap wordt aangetast door vermessing en gebrek aan natuurlijke peildynamiek. Daarnaast heeft de aantasting van de Afrikaanse overwinteringsgebieden van de vogel een negatieve invloed.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: zeer ongunstig.

De toekomst oogt somber, gezien de grootschalige en langdurige afname van de woudaap. Dat een deel van de problemen voor de soort buiten eigen land ligt (in de overwinteringsgebieden) maakt een oplossing moeilijk. Lichtpuntje is dat de soort de afgelopen 10-15 jaar op zeer laag

niveau gestabiliseerd lijkt te zijn (en niet compleet is verdwenen, zoals rond 1990 verwacht werd). Hoopgevend is ook, dat een (klein?) deel van de aanwezige vogels paren betreft (en dus niet ongepaarde individuen) die in een aantal gevallen tot succesvolle reproductie kwamen. Verbeterd waterpeilbeheer en aanleg van nieuwe natuur kan de kwakkelende Nederlandse populatie helpen te overleven.

Definitie gunstige staat van instandhouding: De woudaap hoort broedvogel te zijn in zijn natuurlijke verspreidingsgebied met ten minste 5 sleutelpopulaties van tenminste 20 paren (> 100 paren). In totaal is aanwezigheid van minimaal 200 broedparen vereist voor instandhouding van de populatie. Voldoende geschikt leefgebied voor een duurzame streefpopulatie vereist aanleg van nieuwe natte natuur en verbetering van waterkwaliteit en waterpeilbeheer. Voor handhaving van de soort in Nederland is voortzetting van aangepast waterpeilbeheer nodig en aanleg van nieuwe natte natuur resulterend in nieuwe habitats. Op termijn is uitbreiding vereist van het verspreidingsgebied en toename van de aantallen tot op streefniveau.

Oordeel: zeer ongunstig.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomstperspectief	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Eindoordeel	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5. Bronnen

- Bekhuis, J. 1990. Hoe lang nog broeden de woudaapjes *Ixobrychus minutus* in Nederland? *Limosa* 63: 46-50.
- Boer, T. den, 2000. Beschermingsplan Moerasvogels 2000-2004. Directie Natuurbeheer, Ministerie van LNV, Wageningen.
- Bijlsma, R.G., Hustings, F., Camphuysen, C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.